

historisch
genootschap
wormer

torenklanken

Nieuwsblad nr. 34 april 2014

Voorjaarsledenbijeenkomst om het jaarboek 2013 af te halen

Datum: zaterdag 12 april 2014

Locatie: De Stoomhal, Pakhuisplein 44 in Wormer

Aanvang: 10.30 uur

Zaal open: 10.15 uur

Programma:

Vanaf 10.30 tot 16.00 uur kan het jaarboek 2013 door wie lid was in 2013 worden opgehaald.

10.30 uur: start uitreiking jaarboek 2013

11.00 uur: uitreiking van het jaarboek aan een speciale gast

12.00 uur: diaprojectie met toelichting bij het artikel over de Wormer kunstenaar Jac. Jongert door Frans Koelemeijer

14.00 uur: lezing over de ondergang van papierfabriek De Eendracht door Jur Kingma

16.00 uur: einde van de boekuitreiking.

Wij hopen dat zeer vele leden hun jaarboek gratis zullen afhalen en dat ook zullen doen voor familie en/of vrienden en kennissen, van wie zij weten dat zij als lid op 12 april verhinderd zijn om het zelf op te halen.

U bespaart ons veel moeite en vele kosten door het af te (laten) halen, waardoor wij de kosten van het lidmaatschap laag kunnen houden.

Het jaarboek 2013 heeft een zeer gevarieerde inhoud. Het beschrijft aangrijpende gebeurtenissen uit de 16^e eeuw, een uit de hand gelopen ruzie uit de 17^e en uitvoerige beschrijvingen van personen, families en gebouwen uit de laatste 2 eeuwen.

Op zaterdag 12 april zijn de auteurs van de meeste artikelen in het jaarboek aanwezig voor vragen en opmerkingen.

Het jaarboek 2013 moest in korte tijd door een grotendeels nieuwe redactie tot stand gebracht worden.

Deze half november gevormde redactie wilde het jaarboek met een gebruikelijke omvang uiterlijk in april 2014 presenteren en dat is gelukt. Op 12 april ligt het op u te wachten in De Stoomhal.

Komt allen!

Verhuisbericht

Met ingang van 16 januari 2014 is het postadres van het Historisch Genootschap Wormer gewijzigd.

Het nieuwe adres luidt nu:

Hollander 2
1531 NN Wormer

Voor verdere gegevens zie het colofon op de laatste pagina

Van de nieuwe voorzitter

Na een roerige periode is op 16 januari jl. een volledig nieuw bestuur aangetreden. Dit nieuwe bestuur heeft als doel om de vereniging weer in stabiel vaarwater te brengen. (voor samenstelling, zie colofon)

Dit bestuur begint met een schone lei. Geen van deze bestuursleden heeft zich gemengd in de conflicten die er zijn geweest. Dat zullen we ook niet gaan doen. Dus van ons geen uitspraken over wie er nu schuldig zijn geweest of fouten hebben gemaakt. Wij kiezen geen partij.

Voor wat betreft de activiteiten van het Genootschap gaan we door op de ingeslagen weg. Het Jaarboek, Torenklanken, de website, een Genootschapsdag en deelname aan het jaarlijkse Monumentenweekend zijn zaken die bijdragen aan de doelstelling van het Genootschap.

Het bestuur is een bestuur dat wil besturen. Dat betekent dat wij de voorwaarden willen scheppen waarbij leden allerlei activiteiten uitvoeren. Dus wij zullen een beroep doen op leden om hun steentje bij te dragen aan de verschillende activiteiten. Verderop in deze Torenklanken een aantal oproepen om bij te dragen aan de activiteiten van het Genootschap.

Op de ALV van 7 november 2013 zijn drie leden van het bestuur per direct afgetreden. Gelukkig is er toen een team aan de slag gegaan om het Jaarboek 2013 -weliswaar verlaat- tot stand te brengen. Deze nieuwe redactie is met veel energie aan de slag gegaan en op 12 april a.s. zal het Jaarboek gepresenteerd worden en kunt u het Jaarboek ook komen ophalen. Het bestuur is veel dank verschuldigd aan deze mensen.

De onrust heeft er toe geleid dat een aantal leden heeft opgezegd. Wij willen graag het vertrouwen terugwinnen en hopen dat die leden in de toekomst weer lid zullen worden. Uiteraard heeft dit bestuur even de tijd nodig om alles weer op de rit te krijgen. Wij gaan ervan uit dat u ons die tijd ook gunt.

Peter Roos, voorzitter

Monumentenweekend 2014

Met het thema Op reis verbreedt de Open Monumentendag in 2014 horisonten. Op reis laat mensen op 13 en 14 september reizen, over land, over water en door de lucht. Het zou leuk zijn om een fototentoonstelling te organiseren met foto's die met dit thema te maken hebben.

Heeft u leuke foto's of heeft u zin om tijd te besteden aan het zoeken naar foto's in archieven? Meldt u zich dan voor 30 april bij info@genootschapwormer.nl

Open Monumentendag 2014 gaat terug in de tijd en vertelt de verhalen van de monumenten; onze getuigen van het verleden. Met reizen, vervoer en transport verhaalt de Open Monumentendag over de dynamiek die daarmee gepaard gaat, de invloed die reizen en vervoer hebben gehad en nog steeds hebben op het aanzien van Nederland, de inrichting van het land en de steden, de manier van leven en het fornuizen – zoals we dat in Nederland vandaag de dag doen. Want het gaat niet alleen over toen; de verhalen van toen verklaren het aanzien van nu en inspireren ons voor de toekomst.

Op reis gaat over middelen van vervoer, over mobiel erfgoed, over wegen, sporen en kanalen, over de gebouwde monumenten die daarbij horen, over plaatsen van aankomst en vertrek, over pleisterplaatsen, over werkplaatsen, remises, koetshuizen, werven en natuurlijk veel meer.

Redactie Torenklanken

Het Genootschap zoekt nog vrijwilligers voor diverse activiteiten. Zo is er behoefte aan redactieleden voor de Torenklanken.

Heeft u zin om wat stukjes te schrijven en/of te redigeren? Meld u zich aan bij info@genootschapwormer.nl.

Nieuwe website

Er moet een nieuwe website komen. Daarna moet de website ook actueel gehouden worden.

Wie wil er als webredacteur meewerken? Interesse of voor meer informatie, mail naar Info@genootschapwormer.nl

Wie wil er meewerken aan de opzet en inrichting en het bouwen van deze site?

Februaristaking 1941 ook in Wormer

Verzet tegen wegvoeren van joden en arbeiders

In de vroege ochtend van 25 februari 1941 begon in Amsterdam de Februaristaking. Dat wordt jaarlijks herdacht bij het monument de Dokwerker op het Jonas Daniël Meijerplein. De staking breidde zich uit naar het Gooi, Haarlem, Velsen en de Zaanstreek, waar op 26 februari massaal in staking gegaan werd. Ook in Wormer legden de mensen massaal het werk neer.

Solidair met de joden

Hoe dat in Wormer op die 26ste februari in zijn werk ging staat te lezen in een rapport over de 'alhier aan de verschillende bedrijven plaats hebbende stakingen', dat de plaatselijke rijksveldwachter nog diezelfde dag aan de burgemeester van Wormer uitbracht. Het is terug te vinden in het Waterlands Archief. Als eerste was de veldwachter gaan kijken bij Rijstpellerij De Unie. Daar verklaarde de bedrijfsschef dat 'de staking die hedenmorgen op deze fabriek is uitgebroken het geheele personeel omvat, ca 125 personen'. Maar De Unie was niet het enige bedrijf in Wormer, waar de arbeiders in staking gingen. Ook bij cacaofabriek De Moorlaan van Wessanen, bij pellerij Mercurius, bij papierfabriek Van Gelder Zonen en nog een aantal andere bedrijven werd het werk neergelegd. Als oorzaak werd steeds genoemd dat de arbeiders 'zich solidair verklaarden met de stakingen op de andere fabrieken. Omreden zij er tegen zijn dat een gedeelte van de Nederlandsche bevolking (hiermee werden de joden bedoeld, zoals er steeds nadrukkelijk bij vermeld werd) en arbeiders uit de fabrieken worden gehaald en weggevoerd'.

Staking algemeen

In het rapport staan per bedrijf steeds de aantallen stakers vermeld en daaruit valt af te leiden dat de staking vrijwel algemeen was. Afgezien van de bedrijfsscheffs en de directies misschien. Tegenover

AAN DE WERKENDE BEVOLKING

DE BEESTACHTIGE JODENPOGROMS GAAN
VOORT.

De Amsterdamse werkende klasse toont
haar afschuw door als protest IN AL-
LE BEDRIJVEN het werk neer te leggen.

"GEEN TRAM RIJDT, GEEN KRAAN LOOPT."

Wat doen wij?!

Zaanse arbeiders organiseert de af-
weer in buurten en bedrijven.

Weest solidair met je Amsterdamse
makkers.

Hun parool is ons parool.

Hun taak is onze taak.

leg het werk neer !!

WEG MET MUSSERT-WEG MET DE RASSEN-
HAAT.

GEEN GEDWONGEN UITZENDING
BUITENLAND.

R A P P O R T .

1941

In opdracht van den Heer Burgemeester, heb ik,
 ,gemeente en onbezoldigd rijksveld-
 wachter, alhier, U het volgende te rapporteeren, betreffende de
 alhier plaats hebbende stakingen aan de verschillende bedrij-
 ven, en heb dienaangaande gehoord:

J o h a n A b r a h a m H e i l e n a a r, oud 73 jaar, wonende
 Nieuweweg 68 te Wormer, bedrijfschef van de N.V. Rijstpellerij "de
 Unie", van de firma Wessanen's Koninklijke fabrieken te Wormerveer,
 welke directie ik als zoodanig voor genoemde fabriek vertegenwoor-
 dig en kan U het volgende verklaren: -----

zij
 de B.

De staking, die hedenmorgen op deze fabriek is uitgebroken, om-
 vat het geheele personeel, circa 125 personen. Als oorzaak geven zij
 op, dat/zich solidair verklaarden met de stakingen op de andere
 fabrieken, omreden zij er tegen zijn, dat een gedeelte van de Neder-
 landsche bevolking (joden) en de technische arbeiders uit de fa-
 brieken halen en wegvoeren. Ik heb de arbeiders ontraden te gaan
 staken, doch allen verlieten de fabriek. Wij konden daar verder
 niets meer aan doen. Meer kan ik niet verklaren. -----

Vervolgens hoorde ik:

-----, oud 34 jaar,
 wonende Veerdijk te Wormer, bedrijfschef van de cacao-fabriek
 "de Moerland" van de N.V. Wessanen's Koninklijke fabrieken, gevestigd
 te Wormerveer, welke directie ik als zoodanig vertegenwoordig, die
 mij het volgende verklaarde: -----

De hedenmorgen uitgebroken staking op mijn fabriek omvat cir-
 ca negentig personen. De oorzaak van deze staking is in het feit
 gelegen, dat zij zich solidair verklaarden met de anderen, omreden
 er een gedeelte van de Nederlandsche bevolking is weggevoerd, hier-
 mede werden de joden bedoeld. Ik en de directie hebben deze sta-
 king ontraden, doch zij gingen allen uit de fabriek, zoodat de
 fabriek nu staat. --

Meer kan ik niet verklaren. -----

Vervolgens hoorde ik:

-----, oud 33 jaar,
 wonende Zaanweg te Wormerveer, bedrijfschef van de N.V. Konink-
 lijke Pellerij "de Mercurius" v/h Gebrs. Leen, gevestigd te Wormer-
 veer, welke directie ik hier op deze fabriek vertegenwoordig, en
 kan U het volgende verklaren:

Hedenmiddag

Rapport van de rijksveldwachter te Wormer over de omvang van de
 staking bij een aantal Wormer bedrijven op 26 februari 1941
 (gemeentearchief Wormer).

de rijksveldwachter verklaarden die althans, dat ze de arbeiders - tevergeefs - hadden ontraden in staking te gaan. Als bedrijfsleiders konden ze misschien ook moeilijk anders. Wat echter niet wil zeggen, dat ze er in hun hart niet tóch sympathiek tegenover stonden.

Als onderschrift bij de foto: De beeldengroep "Staakt, staakt, staakt" van Truus Menger werd op 26 februari 2001 onthuld bij het Zaantheater ter herinnering aan de Februaristaking (foto: Gemeentearchief Zaanstad).

Wormer verhalen

Dat er in de Zaanstreek toen niet alleen bij grote bedrijven als Verkade, Bruynzeel, papierfabriek De Eendracht (Van Gelder Zonen), Albert Heijn, Wessanen of Simon de Wit, maar ook bij middelgrote bedrijven als olieslagerij De Liefde, cacaofabriek De Moriaan, rijstpellerij De Unie, en zelfs in winkels gestaakt werd, is op zich natuurlijk wel bekend. Het rapport van de rijksveldwachter van Wormer bevat dan ook in feite niet zo veel nieuwe informatie, hooguit dat de massaliteit van de staking in Wormer in dit document nog eens bevestigd wordt. Maar veel verder dan deze gegevens lijkt de kennis over de Februaristaking in Wormer niet te gaan. Herinneringen van stakers zijn in historische publicaties amper terug te vinden. Maar die herinneringen zijn er misschien nog wél. Is het niet van mensen, die de stakingen zelf hebben meegemaakt, dan wel van mensen, die de verhalen erover hebben gehoord. Van hun ouders, van familieleden of van vrienden of bekenden. Als die herinneringen er nog zijn dan verdienen ze het dat ze op schrift komen te staan. Want dat ook in Wormer door zovelen is deelgenomen aan de Februaristaking mag niet vergeten worden

Jaap Haag

Dit artikel is een aangepaste versie van het verhaal 'Februaristaking 1941 ook in Wormer', dat door de auteur in 2011 aan de verhalenbank van Oneindig Noord-Holland is toegevoegd (zie: <http://www.oneindignoordholland.nl/nl-NL/verhaal/387/februaristaking-1941-ook-in-wormer>).

Noot

1. Het Waterlands Archief en het Historisch Genootschap Wormer houden zich voor dergelijke op schrift gestelde herinneringen aanbevelen.

Deze foto is afkomstig van ons lid Henk Eeuwen, een schoonzoon van kapper Mol (nr. 8 op de foto). De foto is waarschijnlijk in de jaren '50 van de vorige eeuw genomen.

Is het een uitstapje met buurtgenoten? Achter op de foto staat een stempel van Vrijma's Fotobedrijven uit Groningen.

We willen graag weten wie er op de foto staan.

Reacties naar Cees Kingma (e-mail: cees.kingma@uni-one.nl) of op 12 april in De Stoomhal.

Een Toscaanse prins bezoekt Nederland

Dit is de titel van een boek dat zeer recent, februari 2014, is uitgekomen. Het beschrijft de twee reizen die Cosimo de' Medici in 1667 en 1669 maakte door de Lage landen.

Prins Cosimo de' Medici reisde als een van de rijkste mannen van Europa incognito, maar in gezelschap van bedienden, koks, arts en lijfwacht door de nog jonge republiek.

Hij ontmoette op zijn reizen o.a. Michiel de Ruijter, Rembrandt, Constantijn Huygens en Jan Swammerdam en bezocht water- en stedenbouwkundige bezienswaardigheden. Bijzondere interesse had Cosimo ook voor Hollandse kunstenaars, van wie een aantal aangekochte werken nog steeds in het Uffizi museum in Florence te zien zijn. Leden van zijn hofhouding maakten uitvoerige reisnotities, die nu zijn vertaald en gebundeld in "Een Toscaanse prins bezoekt Nederland" (uitgeverij Bas Lubberhuizen; • 39,95), bezorgd, ingeleid en van aantekeningen voorzien door Lodewijk Wagenaar.

Cosimo voer 24 juni 1669 langs Wormer. De lijfarts van de prins, Gornia, beschreef in zijn dagboek dit deel van de tocht als volgt:

Dinsdag 25 passeerde men Hoorn en gebruikte in Enkhuizen, een passagiershaven, het middagmaal. Toen we gisteren over water van Haarlem naar Alkmaar reisden, zagen we Amsterdam, dat we rechts lieten liggen, Westzaan, Krommenie, Krommeniesdijk, Wormerveer, Wormer(1), Suispt(2), Akersloot en Comonch(3), allemaal flinke vestingstadjes(4) in de nabijheid van het kanaal waar we voeren. Zeer veel merels, en ook zwanen met op hun borst een zwarte plek ter grootte van een kokosnoot wanneer ze zich opblazen en als kwade kalkoenen met hun vleugels klappen. Jonge zwanen zijn asgrijs van kleur. Ooievaars zijn wit met uitzondering van de buitenste helft van hun vleugels, ze staan op één poot en bouwen hun nesten op schoorstenen.

Houtzagers dragen klompen met strepen. Bedelaars dragen kleren van drie verschillende kleuren: rood, blauw en zwart(5).

Bedden zijn kort, men slaapt half zittend en tegen zeer hoge kussens aan.

Lindenbomen zijn er in groten getale, ze geuren als de kamperfoelie in Engeland en Frankrijk, en hebben bloemen als de catalpa.

Vrouwen dragen strakke hoofdjizers die hun wangen naar boven duwen, kettinkjes in hun haar, sommigen met een kap erover van een span (6) breed die tot halverwege hun borst reikt en aan de bovenkant naar voren uitsteekt.

Er is turf, aarde die men uit de kanalen schept, die gebruikt wordt om te stoken, heel wat beter dan de Schotse steenkool.

Lantaarns hebben bovenin een blad tegen de rook, geschikt voor kaarsen zowel als olie, gemaakt van koper of messing, rondom gesloten, groot van formaat (een blaker); midden op de schouw zit een haak voor de fakkels.

Schouwen steunen op zes halve of hele zuilen met kapiteel, ongeveer een voet van de muur af.

Driepotige tafeltjes kunnen worden dichtgeklapt.

Kalk om te metselen bereiden ze uit schors (gebruikt als brandstof) van en fijngestampte schelpen met kalkpoeder daaroverheen.

(1) In de Italiaanse tekst staat in plaats van Wormer als plaatsnaam Datisvormer. Een commentator Hoogewerff merkt daarbij op dat de plaats kennelijk was aangewezen met de woorden "Dat is Wormer"

(2) Varend op de Zaan zal de gids waarschijnlijk op Jisp hebben gewezen en de plaatsnaam in het Italiaans zijn genoteerd als Suispt, waarvan men de kerktoeren en de molens kon zien.

(3) Comonch: misschien wordt Egmond bedoeld.

(4) de naam vestingstadjes wordt misschien ingegeven, doordat men vanaf de Zaan verschillende schansen kon zien: die in Wormerveer en die bij de Schansbrug in Wormer (zie jaarboek 2012, pag.91) en daarvoor al de Kalverschans.

(5) Misschien wordt verwezen naar het kostuum van weeskinderen, dat in veel Hollandse steden bepaald werd door de combinatie van de kleuren rood met zwart of donkerblauw.

(6) Het Italiaanse spanna is een oude, op het lichaam gebaseerde maat, namelijk de afstand tussen de toppen van pink en duim bij een gespreide hand, ongeveer twintig centimeter.

Bovenstaande opmerkingen zijn afkomstig van Lodewijk Wagenaar met uitzondering van de opmerkingen 2 en 4 van Anke Jansen-Galjaard en Nico Koelemeijer. Anke Jansen maakte mij ook opmerkzaam op het bovengenoemde boek.

Colofon

Torenklanken wordt vier keer per jaar uitgegeven door het Historisch Genootschap Wormer. Een lidmaatschap kost € 15 per jaar. Een extra exemplaar van Torenklanken is te verkrijgen voor € 1,-.

Deze uitgave van Torenklanken werd verzorgd door Nico Koelemeijer en Peter Roos.

Opmaak: Ber Bentvelzen

Bestuur

Peter Roos, voorzitter
Marc van der Hout, penningmeester
Elly Fens, secretaris
Lydy van der Toorn Vrijthoff-Smit, algemeen bestuurslid
Arthur van Haarlem, algemeen bestuurslid

Jaarboek

Redactie: Cees Kingma, Nico Koelemeijer,
René van Maanen, Els Mak, Dirk Pranger

Historisch Genootschap Wormer

p/a Hollander 2, 1531 NN Wormer

Opgericht 14 december 2005

KvK-nummer: 34242956

Rabobank: NL43 RABO 0114 5401 79

E-mail: secretaris@genootschapwormer.nl

Website: www.genootschapwormer.nl

